

29. 8. 2017

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Přiznání rodičovských práv stejnopohlavnímu páru z pohledu Ústavního soudu a právní úprava adopce dítěte stejnopohlavním párem v ČR a v jiných členských státech EU

K otázce přiznání rodičovských práv stejnopohlavnímu páru a uznání cizího rozhodnutí se již v září roku 2016 vyjadřoval JUDr. Jan Brodec pro Lidové noviny[1], kdy prostějovský soud rozhodoval o uznání kalifornského rozhodnutí o adopci dvojčat stejnopohlavními partnery žijící v manželství, které bylo uzavřeno dle kalifornského práva. Rozhodnutí prostějovského soudu bylo kladné, ale nyní se ukázalo, že každý soud, resp. soudce má na danou problematiku jiný náhled jako v případě Nejvyššího soudu České republiky, který rozhodoval a o velmi podobném případě.

BRODEC & PARTNERS

ADVOKÁTNÍ KANCELÁŘ

Stejnopohlavní pár podal k Nejvyššímu soudu České republiky návrh na uznání kalifornského rozhodnutí[2], podle kterého jsou rodiči dítěte, jelikož uzavřeli smlouvu s náhradní matkou, která donosila a porodila jejich dítě. Dle kalifornského práva není matka rodičem v právním slova smyslu a do rodného listu dítěte byli jako rodiče zapsáni oba manželé. Nejvyšší soud České republiky vyhověl návrhu pouze z části, kdy přiznal rodičovská práva pouze jednomu z nich, státnímu občanu České republiky. Návrh na uznání kalifornského rozhodnutí byl podán navrhovatelí opětovně s tím, aby Nejvyšší soud České republiky uznal předmětné rozhodnutí i ve vztahu k druhému z nich, státnímu občanu Dánska. Rozhodnutím sp. zn. 28 Ncu 187/2015 ze dne 18. 7. 2017 Nejvyšší soud České republiky návrh zamítl a konstatoval, že by uznání takového rozhodnutí odporovalo veřejnému pořádku s odkazem na ustanovení § 15 odst. 1 písm. e) zákona č. [91/2012](#) Sb., o mezinárodním právu soukromém.

Manželé se rozhodli proti rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky bránit podáním ústavní stížnosti, o které rozhodl Ústavní soud svým rozhodnutím sp. zn. I. ÚS 3226/16 ze dne 29. 6. 2017 (dále jen „Rozhodnutí“), kterým byl rozsudek Nejvyššího soudu České republiky zrušen, a to s odkazem na v Rozhodnutí opakující se pojmy „rodinný život“ a „nejlepší zájem dítěte“.

Shrnutí Rozhodnutí Ústavního soudu

Stěžovatelé ve své stížnosti argumentovali zejména komplikacemi, které by mohli v případě neuznání rodičovských práv k jejich dítěti nastat, a to například při hospitalizaci dítěte či zjišťování informací o jeho zdravotním stavu. Nejvyšší soud České republiky pak upozornil na skutečnost, že český právní řád manželství osob stejného pohlaví nezná, kdy současně registrovaným partnerům a nesezdaným párům společnou adopci neumožňuje. Pro řešení nastalé situace však považoval Ústavní soud za

stěžejní nutnost zaručení již existujícího rodinného života mezi druhým stěžovatelem a dítětem (které bylo rovněž stěžovatelem) a upřednostnění nejlepšího zájmu dítěte v konkrétní situaci.

Nejlepší zájem dítěte musí být dle Úmluvy o právech dítěte[3] (dále také jen „Úmluva“) předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať se již jedná o činnost zařízení sociální péče, správních úřadů, soudů či zákonodárných sborů.[4] Z konstantní judikatury Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „ESLP“) jasně vyplývá, že v případě soudního rozhodování o dětech nelze upřednostňovat abstraktní principy před nejlepším zájmem dítěte v konkrétním případě.[5] S těmito závěry se ztotožňuje i Ústavní soud, kdy je dle jeho názoru napadené rozhodnutí vadné již tím, že se nejlepším zájmem dítěte v rozporu s Úmluvou vůbec nezabývá, byť je zřejmé, že se předmětné rozhodnutí bezprostředně zájmu dítěte dotýká. Nejvyšší soud České republiky přitom argumentoval pouze tím, že uznání rodičovství druhého stěžovatele (občana Dánska) by bylo v rozporu s veřejným pořádkem, jelikož české právo neumožňuje adopci párům stejného pohlaví.

Ústavní soud dále konstatoval, že mezi dítětem a druhým stěžovatelem, tj. občanem Dánska, nepochybně existuje rodinný život. Podle ustálené judikatury ESLP rodinný život ve smyslu čl. 8 mezi dospělou osobou a dítětem může vzniknout nejen v případě, že dospělá osoba je státem uznaným matrikovým rodičem, ale i v případě existence vztahu rodič a dítě de facto v každodenní realitě. V daném případě pečovali stěžovatelé o dítě ve společné domácnosti a vedli běžný rodinný život. ESLP pak v minulosti přiznal existenci rodinného života de facto mezi rodiči a dítětem získaným skrze surogátní mateřství, stejně jako ve stejnopohlavním páru ve stabilním svazku, který sdílel společnou domácnost.[6] Konečně je třeba dodat, že Nejvyšší soud v napadeném rozhodnutí stanovil, že institut surogátního mateřství, potažmo uznání rodičovství na základě surogátního mateřství není a priori v rozporu s českým veřejným pořádkem.

V Rozhodnutí Ústavní soud také konstatoval, že rodičovství nabyté skrze náhradní mateřství nelze považovat za adopci dítěte, ale za jakousi třetí cestu nabytí rodičovských práv vedle přirozeného rodičovství a adopce.

Ústavní soud si byl při rozhodování vědom, že rozhoduje o otázce určení rodičovství k dítěti, tedy otázku statusovou, kdy úprava rozhodování v těchto věcech náleží primárně zákonodárci. Zároveň však uvádí, že v posuzovaném případě nejde ani tak o pozitivní úpravu určení rodičovství, ale o formální právní uznání stavu, kdy rodičovský vztah mezi stěžovatelem již legálně existuje, byť na základě cizího právního řádu. V daném případě tak nejde o vytvoření nového rodinného vztahu, ale jeho uznání.

Dle judikatury ESLP nemohou státy opomíjet právní status vytvořený v jiné zemi, na základě kterého existuje rodinný život ve smyslu čl. 8 Úmluvy. Normy mezinárodního práva soukromého by neměly mít přednost před sociální realitou a nejlepším zájmem dítěte, který je prvořadý.[7]

Hlavním argumentem Nejvyššího soudu České republiky pro neuznání rozhodnutí kalifornského soudu byla ochrana tradiční rodiny. Tradiční rodinou se rozumí výchova dítěte různopohlavním párem. Dle Ústavního soudu je sice ochrana tradiční rodiny legitimní cíl[8], nemůže být však bez dalšího upřednostněn před zájmy jinými, zejména před již diskutovaným, nejlepším zájmem dítěte.

S ohledem na výše uvedené Ústavní soud shrnul, že neuznání cizího rozhodnutí, kterým bylo určeno rodičovství k dítěti dvou osob stejného pohlaví v situaci, kdy už rodinný život byl mezi nimi fakticky i právně konstituován formou náhradního mateřství z důvodu, že české právo neumožňuje rodičovství dvou osob stejného pohlaví, je v rozporu s nejlepším zájmem dítěte. V případě, že mezi osobami rodinný život, vzniklý na legální bázi, již existuje, je povinností všech orgánů veřejné moci jednat tak, aby se tento vztah mohl rozvíjet, a musí být respektovány právní záruky, které chrání vztahy dítěte a

jeho rodiče.

Nutno dodat, že Rozhodnutím Ústavní soud nerozhodl o plošném přiznání rodičovských práv stejnopohlavním párům ani Rozhodnutím neakceptuje adopci dětí stejnopohlavními páry. Úprava adopce dětí stejnopohlavními páry je tak ponechána výhradně v rukou zákonodárců. V současnosti je dle § 13 zákona č. [115/2006](#) Sb., o registrovaném partnerství možná individuální adopce dítěte, kdy není rozhodující, zda osoba žije v registrovaném partnerství či nikoliv. Dané ustanovení tedy nedopadá na případy, kdy chce registrovaný partner adoptovat partnerovo dítě ani na společné adopce registrovanými partnery.

Relevantní úprava adopce dětí stejnopohlavními páry v dokumentech mezinárodního práva

V současné době neexistuje žádná globální mezinárodní smlouva na ochranu lidských práv, která by státům zakládala povinnost přiznat stejnopohlavním párům, ať sezdaným, či registrovaným právo na adopci dětí. Mezinárodní smlouvy však tuto otázku nechávají otevřenu a dávají tak možnost signatářským státům si tuto oblast regulovat vlastními právními předpisy. V Evropě začínají být mezinárodní dokumenty v této oblasti flexibilnější. Úmluva o právech dítěte klade jednoznačně důraz na nejlepší zájem dítěte, přičemž blíže nestanoví, jaká osoba dítě může adoptovat[9]. Jistou progresivitu v daném ohledu můžeme spatřovat v Evropské úmluvě o osvojení dětí v revidovaném znění[10] (dále jen „Úmluva o osvojení“), kterou Česká republika dosud neratifikovala. Ustanovení čl. 7 Úmluvy o osvojení zakotvuje možnost adopce dítěte dvěma osobami rozdílného pohlaví, jednou osobou nebo osobami, které spolu žijí v registrovaném partnerství. Úmluva nemá primárně do právních řádů signatářských států zavádět regulaci registrovaného partnerství, ale ve chvíli, kdy tyto státy registrované partnerství zavedou, musí mít registrovaní partneři stejná práva jako osoby, které uzavřely sňatek, včetně práva adoptovat děti, přičemž tuto skutečnost je možno považovat za hlavní důvod, proč Úmluva o osvojení ze strany České republiky nebyla přijata.

Pohled jiných členských států Evropské unie

Postoj některých okolních států k otázce adopce dětí a uzavírání manželství stejnopohlavními páry je liberálnější, kdy možnost uzavírat manželství a přiznání rodičovských práv je přímo umožněna právními předpisy. Zejména v Německu se několik let na politické úrovni diskutovalo o „manželství pro všechny“. Koncem června 2017 rozhodovali na zasedání německého parlamentu poslanci o legalizaci manželství stejnopohlavních párů a návrh byl nakonec přijat. Německo tak přiznalo „manželství všem“ a zároveň umožnilo stejnopohlavním párům adopci dětí. Obdobný přístup zastává i Francie, která sňatky stejnopohlavních párů povolila již v roce 2013 a stejně tak i adopci dětí stejnopohlavními páry. Poněkud trnitější cestu mělo Rakousko, které sice v roce 2013 umožnilo adopci dětí, ale pouze jedinci, nikoliv stejnopohlavnímu páru. Vzhledem k tomu, že svobodná osoba měla velmi ztížené podmínky, byla prakticky adopce dětí stejnopohlavními páry vyloučena. Právní úpravu v Rakousku změnil svým rozhodnutím ústavní soud, který uvedl, že neexistuje žádný důvod, aby byla adopce omezována na základě sexuální orientace.

Některé státy jsou oproti výše uvedeným státům v otázce rovnoprávnosti sexuálních menšin obecně konzervativnější, a jejich právní řády tradičně nestaví stejnopohlavní páry na roveň různopohlavním. Na Slovensku se nedávno konalo referendum, zda mimo jiné stejnopohlavním párům umožnit adopci či nikoli. Ačkoli se většina hlasujících vyjádřila pro umožnění adopce, bylo referendum neplatné pro nedostatečnou volební účast, je však zřejmé, že se jedná o velmi diskutované a aktuální téma. Další evropskou zemí, kde se v minulosti diskutovalo o zavedení možnosti stejnopohlavních párů adoptovat dítě je v tomto ohledu velmi konzervativní Polsko. Ani zde návrh na uzákonění registrovaného partnerství neprošel legislativním procesem.

Závěr

Cílem tohoto článku bylo shrnout aktuální postoj justice a aktuální právní úpravu adopce dětí stejnopohlavními páry na území České republiky s exkurzem do mezinárodněprávní oblasti a se stručným srovnáním právní úpravy v jiných členských státech Evropské unie. Ústavní soud vydal průlomové rozhodnutí, které vyvolalo diskuzi a je zřejmé, že se jedná o otázky, na které zákonodárci budou muset reagovat. Nejdůležitější je však, jak nám několikrát zopakoval Ústavní soud, myslet na nejlepší zájem dítěte.

JUDr. Jan Brodec, LL.M., Ph.D.,
advokát

Mgr. Petra Ďuranová,
advokátní koncipientka

[BRODEC & PARTNERS s.r.o., advokátní kancelář](#)

Rubešova 162/8
120 00 Praha 2

Tel.: +420 224 247 215
e-mail: info@akbrodec.cz

[1] Gayové si na společné adopce počkají, publikováno v Lidových novinách dne 5. 9. 2016.

[2] Uznání cizího rozhodnutí umožňuje zákon č. [91/2012](#) Sb., o mezinárodním právu soukromém a v případě, že je cizí rozhodnutí uznáno, má takové rozhodnutí stejné účinky jako by o něm rozhodovaly české orgány veřejné moci.

[3] Přijata dne 20. 11. 1989, vyhlášená ve Sbírce zákonů pod č. [104/1991](#) Sb.

[4] Čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte.

[5] Srovnání rozsudek ve věci Wagner a J. M. W. L. proti Lucembursku ze dne 28. 6. 2007, č. 76240/01, § 135. nebo rozsudek ve věci Mennesson proti Francii ze dne 26. 6. 2014 č. 65192/11, § 93.

[6] Rozsudek ve věci Oliari a další proti Itálii ze dne 21. 7. 2015, č. 18766/11, § 103).

[7] Rozsudek ve věci Wagner a J. M. W. L. proti Lucembursku ze dne 28. 6. 2007, č. 76240/01, § 133.

[8] Srovnání nález Ústavního soudu České republiky sp. zn. Pl. ÚS 10/15 ze dne 19. 11. 2015.

[9] Čl. 21 Úmluvy o právech dítěte.

[10] European Convention on the Adoption of Children (Revised), vstup v platnost 9. 11. 2009, dostupné na [www](http://www.ww), k dispozici >>> [zde](#).

Další články:

- [Právo na přístup ke kamerovým záznamům: střet GDPR, informačního zákona a praxe veřejných institucí](#)
- [Postoupení pohledávky na výživné jako novinka právní úpravy účinné od 1. 1. 2026](#)
- [Jak zahájit provoz mezinárodní letecké linky do České republiky \(EU\): právní požadavky pro aerolinky ze třetích zemí](#)
- [Mimořádné vydržení a vývoj judikatury Nejvyššího soudu](#)
- [Preventivně-sankční funkce náhrady nemajetkové újmy za porušení osobnostních práv pohledem Ústavního soudu](#)
- [Odštěpný závod zahraniční společnosti optikou NIS2: Jak správně určit velikost podniku?](#)
- [Zápis ochranné známky bez komplikací. Klíčem k úspěchu je kvalitní předběžná rešerše](#)
- [Zneužití práva na přístup podle GDPR](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 31. - létající pořizovatel ve světle nového stavebního zákona](#)
- [Právní povaha sítě elektronických komunikací - režim náhrady škody](#)
- [Náhrada ušlého nájemného při předčasném ukončení nájemní smlouvy na nebytové prostory](#)